

Piotr CZAKON
Uniwersytet Śląski
Wydział Nauk Społecznych
e-mail: pczakon@us.edu.pl

ZAANGAŻOWANI CZY OBOJĘTNI? AKTYWNOŚĆ SPOŁECZNA I POLITYCZNA MŁODYCH POLAKÓW

Streszczenie. Artykuł mierzy się z problemem społecznej i politycznej aktywności polskich młodych dorosłych (osób między 18 a 25 rokiem życia). W tekście zostało podkreślone, że tytułowy problem powiązany jest z wieloma innymi istotnymi kwestiami, takimi jak przyszłość krajowego społeczeństwa obywatelskiego oraz perspektywy rozwoju kultury politycznej. Zasadnicze dane o społeczno-politycznej aktywności młodych Polaków przedstawione zostały na podstawie informacji z badań społecznych. Analiza ukazała niedostatek obywatelskiego zaangażowania w rozpatrywanej grupie wiekowej.

Słowa kluczowe: młodzi dorośli, aktywność społeczna i polityczna, społeczeństwo obywatelskie, kultura polityczna

ENGAGED OR INDIFFERENT? SOCIAL AND POLITICAL ACTIVISM OF POLISH YOUNG ADULTS

Summary. The article deals with the problem of social and political activism of Polish young adults (people between 18 and 25 year of life). In text, it has been highlighted, that addressed topic is connected with many crucial issues, such as: the future of the domestic civic society and the prospects of the political culture. According to the human research studies, main data about activism of youth Poles has been presented. The scrutiny showed lack of civic engagement in analyzed age group.

Keywords: young adults, social and political activism, civic society, political culture

1. Wprowadzenie

Zastanawiając się nad kierunkiem rozwoju współczesnego polskiego społeczeństwa warto pochylić się nad kwestią partycypacji młodych Polaków w publicznej sferze życia. Problem ten jest istotny, gdyż od ponadjednostkowej aktywności młodszych generacji uzależnione będą perspektywy kształtowania się krajowego społeczeństwa obywatelskiego oraz kultury politycznej. Warto odnotować, że tytułowa kwestia w znacznym stopniu odnosi się również do wyzwań, jakie stoją przed polskimi naukami humanistycznymi i społecznymi. Zakładając bowiem, że ich podejmowaniu na poziomie akademickim towarzyszy pewien walor normatywny¹, należy uznać, iż mają one do odegrania doniosłą rolę w kształtowaniu dojrzałych publicznie obywateli.

Aby móc jednak wyrokować o wyzwaniach dotyczących nauki, należy w pierwszej kolejności dokonać analizy społecznej i politycznej aktywności młodych Polaków. Z jednej strony oznacza to namysł nad takimi zagadnieniami, jak zainteresowanie i działalność w sferze polityki oraz uczestnictwo w wyborach. Z drugiej strony na odnotowanie zasługuje także przejawiana przez młodych Polaków aktywność społeczna społeczno-obywatelska, która manifestuje się w największej mierze przez aktywność w organizacjach obywatelskich, gotowość do współpracy, poczucie zaufania, jak i działalność w ramach wolontariatu.

Jak już zostało powiedziane, problem społecznej partycypacji zostanie odniesiony do generacji młodych ludzi między 18 a 25 rokiem życia. Jest to kategoria wiekowa obejmująca osoby określane zbiorczym terminem „młodych-dorosłych”, czyli prawnie pełnoletnich, ale często jeszcze nie w pełni usamodzielnionych pod względem życiowym (lub dopiero rozpoczynających samodzielne życie). Ponadto, są to osoby urodzone po roku 1989, stanowiącym symboliczną datę początku politycznych i ustrojowych przemian w kraju. Mamy do czynienia zatem z osobami, które dorastały w warunkach pluralistycznego systemu demokratycznego.

Należy mieć na uwadze, że potoczny wizerunek młodych Polaków nie jest zbyt pozytywny. Często można spotkać się z opiniami, że jest to „odpływające politycznie pokolenie, obojętne na sprawy publiczne” i nieangażujące się w dobrowolne, społeczne działania w sferze publicznej².

Warto zatem na gruncie konkretnych danych empirycznych zapytać o to, czy młodzi Polacy skłonni są do angażowania się w sprawy wykraczające poza sferę prywatności i własnych interesów (jaką postawę reprezentują: zaangażowania czy obojętności?). W celu udzielenia

¹ Furedi F.: Gdzie się podzieli wszyscy intelektualiści? Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 2014, s. 7-27.

² Szafraniec K.: Młodzi 2011. Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Warszawa 2011, s. 265.

odpowiedzi posłużę się danymi zastanymi – głównie w postaci raportów CBOS oraz *Diagnozy Społecznej 2015*.

2. Teoretyczne podstawy problemu

Artykuł ten – jak i zawarty w nim problem badawczy – wiąże się z przywołaniem kilku pojęć, stanowiących swoistą podbudowę teoretyczną. Pierwszym z nich jest socjalizacja polityczna, czyli proces uzyskiwania zdolności uczestnictwa w procesie politycznym (artykulacji i realizacji interesów politycznych)³.

Drugim pojęciem, blisko związanym z socjalizacją polityczną jest kultura polityczna. Stosowane jest ono do określania „całokształtu indywidualnych postaw i orientacji politycznych uczestników danego systemu”⁴. Ze względu na skrótowy charakter niniejszego opracowania ograniczę się jedynie do zaprezentowania podstawowych informacji o wspomnianych powyżej zagadnieniach teoretycznych.

Zgodnie z definicją socjalizacja stanowi „złożony, wielostopniowy proces uczenia się, dzięki któremu człowiek, istota biologiczna, staje się istotą społeczną, członkiem określonego społeczeństwa i reprezentantem określonej kultury”⁵. Jest to proces stawania się pełnoprawnym członkiem społeczeństwa⁶. Natomiast celem socjalizacji politycznej jest zaznajomienie oraz przyswojenie przez jednostki norm i reguł rządzących życiem politycznym, sposobów czynnego w niej uczestnictwa⁷.

Jak zauważają Gabriel A. Almond i G. Bingham Powell, można wyróżnić kilka głównych struktur (agend), w których odbywa się socjalizacja polityczna. Najważniejsze z nich to: rodzina, szkoła, grupy rówieśnicze i odniesienia, środki masowego przekazu⁸. Co prawda opisywany proces trwa przez całe życie, ale szczególnie doniosłą rolę odgrywa w nim właśnie dom rodzinny, jako miejsce swoistej „pierwotnej” socjalizacji. To od sposobu wychowywania w rodzinie, wpajania określonych zasad zależy, czy człowiek w późniejszym życiu rozwinię w sobie umiejętności aktywnego współdziałania politycznego i obywatelskiego. Dla przykładu, wczesny udział w podejmowaniu ważnych decyzji (nie tylko o charakterze

³ Marciniak E.M.: Socjalizacja polityczna – wprowadzenie teoretyczne, [w:] Jakubowski W., Marciniak E.M., Załęski P. (red.): Socjalizacja polityczna młodego pokolenia Polaków. Raport z badań kompetencji politycznych, mentalności i postaw politycznych warszawskich licealistów. Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2008, s. 15.

⁴ Almond G.A., Powell G.B.: Kultura polityczna, [w:] Dereżyński W., Jasińska-Kania A., Szacki J. (red.): Elementy teorii socjologicznych. Materiały do dziejów współczesnej socjologii zachodniej. PWN, Warszawa 1975, s. 577.

⁵ Szacka B.: Wprowadzenie do socjologii. Oficyna Naukowa, Warszawa 2003, s. 137.

⁶ Marciniak E.M.: op.cit., s. 9.

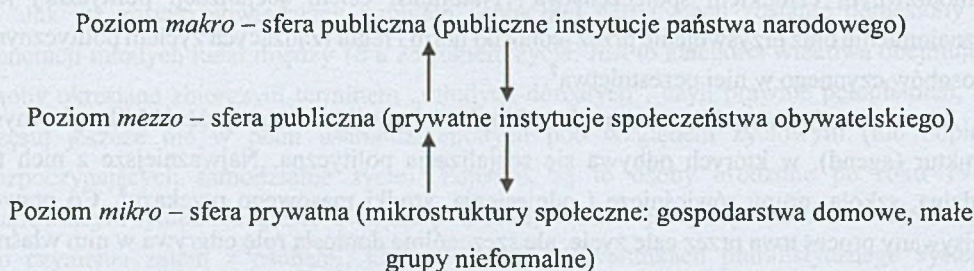
⁷ Ibidem, s. 9.

⁸ Almond G.A., Powell G.B.: op.cit., s. 590-592.

politycznym) może przyczynić się do wykształcenia w człowieku kompetencji skłaniających do aktywniejszego udziału w życiu społecznym i politycznym⁹.

W tym miejscu pojawia się zasygnalizowane już pojęcie kultury politycznej. Bowiem to właśnie socjalizacja polityczna jest procesem „dzięki któremu kultury polityczne utrzymują się i ewoluują”. Jednym z kluczowych wymiarów charakteryzowania kultur politycznych jest analiza rozkładu ogólnych postaw wobec systemu politycznego. Mamy zatem do czynienia z podziałem na dwie podstawowe kategorie obywateli: poddanych (*subjects*) i uczestników (*participants*). Zasadniczą cechą obywateli poddanych (których dla celów mojego artykułu nazwę obojętnymi) jest nieskłonność do działania w ramach systemu politycznego, pozostawanie biernym. Natomiast uczestnicy (w mojej analizie nazwani zaangażowanymi), to jednostki biorące udział w procesach systemu politycznego, dostrzegające możliwość artikulacji potrzeb bądź współuczestnictwa w podejmowaniu decyzji¹⁰.

Podział na zaangażowanych i obojętnych zdaje się mieć także znaczenie przy rozpatrywaniu jednostkowego uczestnictwa w sferze wszelkich organizacji oraz wspólnot ludzkich, które dobrowolnie prowadzą działalność w przestrzeni publicznej. Podjęcie sygnalizowanego zagadnienia w oczywisty sposób wiąże się z przywołaniem popularnego w ostatnich latach pojęcia społeczeństwa obywatelskiego.

Rys. 1. Poziomy przestrzeni społecznej

Fig. 1. Levels of social space

Źródło: Wnuk-Lipiński E.: Socjologia życia publicznego. Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2005, s. 124.

Jedno z najpopularniejszych współczesnych ujęć społeczeństwa obywatelskiego wiąże się z utożsamieniem tego pojęcia z tzw. trzecim sektorem¹¹. Jak skrótowo wyjaśnia Jerzy Szacki¹², trzeci sektor został wyodrębniony na podstawie prostego podziału na prywatne i publiczne

⁹ Ibidem, s. 590.

¹⁰ Ibidem, s. 580-590.

¹¹ Szacki J.: Wstęp. Powrót idei społeczeństwa obywatelskiego, [w:] Szacki J. (red.): Ani książkę, ani kupiec: obywatel. Idea społeczeństwa obywatelskiego w myśli społecznej. Znak, Kraków 1997, s. 54; Wnuk-Lipiński E.: Socjologia życia publicznego. Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2005, s. 120.

¹² Szacki J.: op.cit., s. 54.

podmioty działania oraz prywatne i publiczne cele działalności. „Sektor pierwszy to rynek, gdzie i podmioty, i cele są prywatne; sektor drugi to rząd, gdzie i podmioty, i cele są publiczne; sektor trzeci to właśnie społeczeństwo obywatelskie, gdzie podmioty są prywatne, cele natomiast publiczne; sektor czwarty (...) to korupcja, gdzie (...) podmioty działające są publiczne, a ich cele prywatne”¹³.

Paradygmat ten wiąże się ze stosunkowo obszernym rozumieniem społeczeństwa obywatelskiego. Za jego przejaw może być poczytana każda działalność osób prywatnych, której cele ukierunkowane są na sprawy o charakterze publicznym. Uczestnictwo jest w tym ujęciu kluczowym słowem¹⁴. Chodzi tu o dobrowolną partycypację w różnego rodzaju stowarzyszeniach, niedochodowych organizacjach, fundacjach, które wypełniają przestrzeń znajdującą się pomiędzy sferą prywatną a sferą państwową (patrz: rys. 1). Innymi słowy, stają się konstytutywnym elementem sfery publicznej – pośredniego poziomu przestrzeni społecznej, swoistego stabilizatora porządku społecznego¹⁵.

3. Aktywność społeczna i polityczna młodych Polaków – analiza danych empirycznych

Zasadniczym przedmiotem artykułu jest zainteresowanie skalą uczestnictwa młodych Polaków w sferze publicznej. Namysł ten dotyczy zarówno wymiaru działań politycznych w ramach publicznych instytucji państwowych, jak i uczestnictwa w prywatnych instytucjach społeczeństwa obywatelskiego. Kompleksowych danych dotyczących tego problemu dostarczają nam w największej mierze raporty społeczne CBOS oraz najnowsze wydanie *Diagnozy społecznej*.

Podstawową kwestią, którą trzeba rozstrzygnąć przy rozpatrywaniu postaw młodzieży wobec systemu politycznego, jest zbadanie skali ogólnego zainteresowania sferą polityki. Okazuje się, że w 2015 roku największy odsetek spośród osób w wieku 18-24 lat (47%) określał poziom swojego zainteresowania polityką jako „średni”, polegający na „śledzeniu jedynie głównych wydarzeń”¹⁶. Łącznie blisko połowa badanych zadeklarowała, że przejawia „nikłe” (29%) lub „żadne” (17%) zainteresowanie sprawami politycznymi. Natomiast do „dużego” (9%) i „bardzo dużego” (2%) zaangażowania wydarzeniami rangi politycznej przyznał się w sumie tylko co dziesiąty reprezentant kategorii młodzieży. Powyższe dane świadczą o tym, że jedynie

¹³ Ibidem, s. 54.

¹⁴ Ibidem, s. 56.

¹⁵ Wnuk-Lipiński E.: op.cit., s. 119-124.

¹⁶ Kazanecki W.: Zainteresowanie polityką i poglądy polityczne w latach 1989-2015. Deklaracje ludzi młodych na tle ogółu badanych. CBOS, Warszawa 2015, s. 5-6.

dla niewielkiego odsetka młodych Polaków polityka jest na tyle ważną dziedziną, że warto „uważnie, szczegółowo śledzić” co się w niej dzieje¹⁷.

O obojętnym stosunku polskiej młodzieży do polityki może świadczyć także skala rzeczywistego uczestnictwa w wyborach parlamentarnych. Zestawiając różne kategorie wiekowe (18-25; 26-35; 36-45; 46-55; 56-65; 66 i więcej lat) zaobserwować można, że na przestrzeni czterech kolejnych wyborów do sejmu i senatu (1997, 2001, 2005, 2007) grupa osób w wieku 18-25 lat (wraz z grupą 26-35 lat) odznaczała się najniższą frekwencją wyborczą¹⁸. W wyborach parlamentarnych z 2007 roku tylko co drugi reprezentant najniższej kategorii wiekowej (55,8%) postanowił oddać głos w wyborach. Dla porównania warto przytoczyć frekwencję w pozostałych przedziałach wiekowych: 26-35 – 62,5%; 36-45 – 63,5%; 46-55 – 73,9%; 56-65 – 76,9%; 66 i więcej lat – 65,4%¹⁹.

Na występowanie wśród młodych Polaków postawy obojętności wskazuje także to, iż zdecydowana większość spośród nich nie potrafi sprecyzować swoich poglądów politycznych poprzez umiejscowienie ich na skali lewica-centrum-prawica. Tendencja ta zauważalna jest od wielu lat, niemniej ostatnie dostępne dane – z 2013 roku – wskazują, że 72% osiemnasto- i dziewiętnastolatków wobec próby umiejscowienia siebie na takiej skali, wybiera odpowiedź „trudno powiedzieć”²⁰.

Zdolność sprecyzowania poglądów politycznych (umiejscowienia się na skali lewica-prawica) uwarunkowana jest stopniem zainteresowania polityką. To właśnie osoby deklarujące „żadne”, „nikłe” i „średnie” zaangażowanie w kwestiami politycznymi w najmniejszym stopniu przejawiają skonkretyzowane sympatie polityczne. Warto przytoczyć stosowne dane. Wśród grupy osób stwierdzających, iż ich zainteresowanie jest „żadne” 10% przejawia sprecyzowane poglądy, a 90% niesprecyzowane. Dla osób o „nikłych” zainteresowaniach polityką stosunek obu parametrów wynosi 20% do 80%, a dla osób o „średnim” zainteresowaniu – 36% do 64%. Dopiero ci spośród młodych Polaków, którzy interesują się polityką w „dużym” i „bardzo dużym” stopniu, mają w znakomitej większości wykrystalizowane poglądy polityczne (zainteresowanie „duże” – sprecyzowane 73%, a niesprecyzowane 27%; zainteresowanie „bardzo duże” – sprecyzowane 81%, a niesprecyzowane 19%)²¹.

Sytuację braku skonkretyzowania poglądów politycznych przez większość młodzieży można interpretować w dwójnasób. Po pierwsze, jako wyraz braku kompetencji politycznych, który manifestuje się nieznanymi desygnatami terminów: „lewica”, „centrum”, „prawica”.

¹⁷ Ibidem, s. 5-6.

¹⁸ Szafraniec K.: *op.cit.*, s. 274.

¹⁹ Ibidem, s. 274.

²⁰ Badora B.: *Zainteresowanie polityką i poglądy polityczne*, [w:] Grabowska M., Kalka J. (red.): *Młodzież 2013*. CBOS, Warszawa 2014, s. 65.

²¹ Ibidem, s. 67.

Po drugie, jako manifestację niechęci wobec całej sfery polityki, odcięcia się wobec klasycznego podziału sceny politycznej.

Na rzecz trafności tej drugiej hipotezy wskazywałyby rozkład odpowiedzi młodych Polaków na pytanie: „Która z istniejących w Polsce partii politycznych najbardziej ci się podoba?”. Mniej istotny w tym przypadku jest uzyskany w odpowiedzi ranking stronnictw politycznych, moim zdaniem ma on znaczenie drugorzędne. Najważniejsze jest to, że w 2013 roku co drugi respondent (58%) odpowiedział, że „nie ma takiej partii”, a prawie co piąty (21%) że „nie wie”²².

Można zaryzykować stwierdzenie, że najmłodszy wśród dorosłych Polaków nie tyle są obojętni wobec sfery polityki, co nawet antypolityczni. Do wniosku takiego może skłaniać fakt, że w 2010 roku w badaniu CBOS blisko trzy czwarte spośród młodych ludzi (69%) stwierdziło, iż „w przyszłości ich członkostwo w partii politycznej – w ogóle nie wchodzi w grę”²³. Jedynie co dziesiąty badany (12%) w rozpatrywanym roku rozważał taką możliwość, a blisko co piąty (19%) nie miał w tej sprawie zdania. Największą niechęć wobec członkostwa w partii politycznej przejawiają osoby deklarujące „niewielkie” oraz „żadne” zainteresowanie polityką. Dokładnie 80% respondentów plasujących się w obu wspomnianych grupach mówi „nie” swojemu zaangażowaniu w strukturach jakiegokolwiek partii politycznej²⁴.

Wszystko, co zostało powiedziane, sugeruje, że większość młodych Polaków przyjmuje w stosunku do systemu politycznego postawę poddanego (czyli obojętnego). Do powyższego stwierdzenia skłania fakt, iż znaczny odsetek młodzieży nie interesuje się sferą polityki, nie potrafi określić swoich poglądów politycznych, jak i nie ma ochoty wstępować w struktury partyjne. Nawet skala uczestnictwa w wyborach parlamentarnych jest w przypadku kategorii osób między 18 a 25 rokiem życia relatywnie najniższa.

Ponieważ sfera publiczna obejmuje także instytucje społeczeństwa obywatelskiego, przyjrzymy się teraz aktywności młodych Polaków w tym właśnie obszarze rzeczywistości społecznej. Przytaczane uprzednio publikacje zawierają charakterystykę współczesnego społeczeństwa w Polsce skonstruowaną na podstawie popularnych obecnie wskaźników obywatelskiej partycypacji – uczestnictwa w stowarzyszeniach i inicjatywach obywatelskich, działalności na rzecz swojego otoczenia czy dobrowolnego świadczenia pomocy innym. Umieszczone w nich informacje pozwalają także na dokonanie zwięzłej analizy społecznego zaangażowania mieszkańców naszego kraju w wieku 18-25 lat. Wskaźniki, na których się skupię, zostały skonstruowane podług założenia, że społeczeństwo obywatelskie jest

²² Ibidem, s. 71.

²³ Hipsz N.: Zainteresowanie polityką i deklarowane poglądy polityczne, [w:] Badora B. (red): Młodzież 2010. CBOS, Warszawa 2011, s. 61-62.

²⁴ Ibidem, s. 62.

„rodzajem wolnej przestrzeni, w której mogą się formować (...) grupy i stowarzyszenia oraz jednostki jako równoprawne podmioty”²⁵.

Jak zauważa w *Diagnozie Społecznej 2015* Janusz Czapiński, stopień zrzeszania się, czyli odsetek obywateli, którzy deklarują przynależność do jakichś dobrowolnych organizacji, jest najprostszą miarą stanu społeczeństwa obywatelskiego²⁶. Z danych przedstawionych we wspomnianym raporcie możemy dowiedzieć się, że w 2015 roku jedynie 13,4% Polaków przyznało się do członkostwa w „jakiejś organizacji, stowarzyszeniu, partii, komitecie, radzie, grupie religijnej, związku lub kole”²⁷. Zdaniem cytowanego autora odsetek osób zrzeszonych najniższy jest właśnie w dwóch najmłodszych kategoriach wiekowych do 24 lat (10,7%) oraz 25-34 lata (11,8%)²⁸.

Lektura nieco starszego raportu CBOS *Społeczeństwo Obywatelskie A.D. 2012* skłania do odrobinę odmiennych wniosków. Według Rafała Boguszewskiego na początku 2012 roku aktywnością społeczną w ramach organizacji obywatelskich mógł pochwalić się mniej niż co trzeci mieszkaniec Polski (32%). Przy czym połowa osób z tej grupy poświęcała swój czas tylko dla jednej organizacji (17%), a pozostała część (15%) dla dwóch lub więcej²⁹.

Referowany raport CBOS również zawiera stwierdzenie o zróżnicowaniu aktywności w organizacjach obywatelskich ze względu na wiek respondentów. Okazuje się bowiem, że ponadprzeciętnym zaangażowaniem w ramach organizacji obywatelskich odznaczają się dwie kategorie wiekowe: 18-24 i 35-44 lat. Dokładnie 39% spośród reprezentantów pierwszej z tych kategorii może pochwalić się przynależnością do przynajmniej jednej organizacji lub jednego stowarzyszenia (21% – jedna organizacja; 10% – dwie organizacje; 8% – trzy lub więcej organizacje). Zbliżoną aktywność przejawiają reprezentanci drugiej ze wspomnianych grup wiekowych. Spośród kategorii osób w wieku 35-44 lat 40% jest członkiem co najmniej jednej organizacji o charakterze społecznym (14% – jedna organizacja; 9% – dwie organizacje; 17% – trzy lub więcej organizacje). Warto nadmienić, iż pozostałe grupy wyodrębnione na podstawie kategorii wieku cechują się znacznie mniejszym stopniem partycypacji: 25-34 – 26%; 45-54 – 34%; 55-64 – 29%; 65 lat i więcej – 29%³⁰.

Zróżnicowanie społeczno-demograficzne odnosi się także do profilu organizacji obywatelskich, w działalność których badani się angażują. Młodzi Polacy swój czas poświęcają w największej mierze dla związków, klubów i stowarzyszeń o charakterze sportowym (14%), w następnej kolejności dla organizacji młodzieżowych, takich jak harcerstwo, kluby

²⁵ Grabowska M.: *Społeczeństwo obywatelskie w Polsce A.D. 2012*, [w:] Grabowska M. (red.): *Społeczeństwo obywatelskie w Polsce A.D. 2012*. CBOS, Warszawa 2012, s. 6.

²⁶ Czapiński J.: *Stan społeczeństwa obywatelskiego*, [w:] Czapiński J., Panek T. (red.): *Diagnoza społeczna 2015*. Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa 2015, s. 322

²⁷ *Ibidem*, s. 322.

²⁸ *Ibidem*, s. 324.

²⁹ Boguszewski R.: *Aktywność Polaków w organizacjach obywatelskich*, [w:] Grabowska M. (red.): *Społeczeństwo obywatelskie w Polsce A.D. 2012*. CBOS, Warszawa 2012, s. 77-79.

³⁰ *Ibidem*, s. 79.

i stowarzyszenia uczniowskie lub studenckie (9%). Dopiero na ostatnim miejscu co do odsetka zaangażowanych znajdują się różnego rodzaju grupy artystyczne (7%)³¹.

Nieco mniejszą skalę współpracy i zaangażowania społecznego zdaje się zdradzać pytanie o podejmowanie wspólnych działań oraz pracy dla innych. W 2012 roku co piąty spośród badanych przez CBOS (20%) zadeklarował, że „w ubiegłym roku zdarzyło mu się dobrowolnie i nieodpłatnie pracować na rzecz swojego środowiska, kościoła, osiedla, wsi lub miasta albo też pracować społecznie na rzecz potrzebujących”³². Zestawienie poszczególnych grup wiekowych ukazuje, że Polacy w wieku 18-24 lat wcale nie odznaczają się ponadprzeciętną aktywnością pod tym względem, gdyż do dobrowolnej pracy na rzecz swojego środowiska w rozpatrywanym roku przyznało się dokładnie 20% spośród nich. Większą ochotę do angażowania się w ten sposób przejawiają osoby w wieku 35-44 lat (28%) oraz 45-54 lat (25%). Dla skrupulatności odnotujmy wartość tego samego parametru dla pozostałych grup: 25-34 – 17%; 55-64 – 18%; 65 i więcej – 15%³³.

Wszystko, co zostało do tej pory powiedziane, wskazuje, że skala obywatelskiego zaangażowania Polskiej młodzieży jest mała i w większości tożsama ze stopniem aktywności całego społeczeństwa w Polsce. Dostrzegalne są jednak pewne symptomy przeczące niskiej chęci do samoorganizowania się przez młodych Polaków. Mam na myśli relatywnie wysokie poczucie sprawstwa, jakie wykazują osoby właśnie plasujące się w tej grupie wiekowej. Na początku 2012 roku 79% spośród osób w wieku 18-24 lat zgodziło się ze stwierdzeniem, że „ludzie tacy jak ja, działając wspólnie z innymi, mogą pomóc potrzebującym lub rozwiązać niektóre problemy swojego środowiska, osiedla, wsi lub miasta”³⁴. Wprawdzie był to wynik tylko nieco wyższy od tego dla całej populacji (72%), ale wraz z kategoriami 25-34 (81%) i 35-44 (77%) plasujący się w czołówce wszystkich grup wiekowych. W wyższych grupach wiekowych wiara w sens współpracy jest niższa: 45-54 – 68%; 55-64 – 71%; 65 i więcej – 62%³⁵.

Odnotowywana rozbieżność między poczuciem sprawstwa a faktyczną partycypacją w sferze publicznej może być powiązana z kwestią zaufania. Pojęcie to znajduje się w centrum zainteresowania badaczy kapitału społecznego i uważane jest za czynnik ułatwiający współpracę między ludźmi. Wysoki poziom zaufania przyczynia się do redukcji niepewności³⁶. Jeżeli jednostki obdarzają siebie zaufaniem w łatwiejszy sposób nawiązują współpracę,

³¹ Ibidem, s. 80.

³² Hipsz N.: Potencjał społecznikowski i zaangażowanie Polaków w pracę społeczną, [w:] Grabowska M. (red.): Społeczeństwo obywatelskie w Polsce A.D. 2012. CBOS, Warszawa 2012, s. 69.

³³ Ibidem, s. 69-70.

³⁴ Ibidem, s. 61.

³⁵ Ibidem, s. 61.

³⁶ Kwiatkowski M.: Kapitał społeczny, [w:] Zespół redakcyjny (red.): Encyklopedia Socjologii. Oficyna Naukowa, Warszawa 2005, s. 105-111.

szybciej osiągają porozumienie co do norm i reguł współdziałania, chętniej uczestniczą w działaniach stowarzyszeń i grup sąsiedzkich.

Tymczasem, jak wynika z wielu badań, Polacy niezmiennie od wielu lat przejawiają względem siebie daleko idącą nieufność. Ze stwierdzeniem, że „większości ludzi można ufać” na początku 2016 roku zgodziło się jedynie 23% badanych, a pozostałe 74% przychyliło się do tezy, iż „w stosunkach z innymi trzeba być bardzo ostrożnym”³⁷. Do zróżnicowania poziomu zaufania między różnymi kategoriami wiekowymi posłuży mi skonstruowany przez CBOS „syntetyczny indeks zaufania”, który „uwzględni zagregowane deklaracje dotyczące podzielanych przekonań w kwestii przyjmowania ufnej *versus* nieufnej postawy w relacjach społecznych”. Opisowany indeks przyjmuje wartości od -3 w przypadku dużej nieufności, do +3 w sytuacji dużego zaufania³⁸.

Średnia indeksu dla wszystkich badanych w styczniu 2016 roku wynosiła -0,72, czyli miała charakter umiarkowanej nieufności. Kiedy jednak parametr ten przyporządkujemy określonym kategoriom wiekowym, okaże się, iż podwyższony poziom nieufności i ostrożności znacznie częściej cechuje najmłodszych spośród badanych – w wieku 18-25 lat oraz 25-34 lat. Kolejny przyjmuje on wartość -0,89 oraz -0,97³⁹. Przedstawiciele pozostałych grup wiekowych okazują się nieco bardziej ufni (35-44: -0,58; 45-54: -0,75; 55-64: -0,53; 65 i więcej lat: -0,67)⁴⁰.

4. Podsumowanie najważniejszych wniosków i wskazanie dróg pogłębiania problemu

Dokonana analiza byłaby niepełna bez podsumowania podjętych w artykule wątków, stwierdzenia co udało się wykazać i jakie są możliwe ścieżki dalszego pogłębiania problemu. Na początku tekstu przedłożyłem pytanie badawcze dotyczące tego, w jakim stopniu młodzi Polacy (18-25 lat) włączają się w działania mieszczące się w obrębie sfery publicznej. Interesowała mnie działalność dwojakiego rodzaju. Po pierwsze, zaangażowanie w sferze polityki. Po drugie, uczestnictwo w formach aktywności właściwych instytucjom społeczeństwa obywatelskiego. Podstawy teoretyczne w postaci koncepcji socjalizacji politycznej oraz kultury politycznej pozwoliły mi na wyodrębnienie dwóch odmiennych postaw wobec społeczno-politycznej partycypacji: zaangażowanego (uczestnika) i obojętnego (poddanego).

Przytoczone dane empiryczne nie pozwalają na przyjęcie zbyt optymistycznych wniosków. W rzeczywistości wydają się potwierdzać potoczne przekonanie, iż młodzi Polacy stanowią

³⁷ Omyła-Rudzka M.: Zaufanie społeczne. CBOS, Warszawa 2016, s. 2.

³⁸ Ibidem, s. 4-5.

³⁹ Ibidem, s. 6.

⁴⁰ Ibidem, s. 6.

wycofane politycznie i społecznie pokolenie. Niemniej warto dokonać małego jakościowego rozróżnienia między aktywnością polityczną a społeczno-obywatelską. W pierwszym przypadku polska młodzież wypada zdecydowanie gorzej od osób z wyższych kategorii wiekowych (ponad 25 lat). Młodzi Polacy pod tym względem wyraźnie przyjmują postawę obojętnych. Przejawia się ona w tym, że nie interesują się polityką, nie potrafią określić swoich poglądów i nie zamierzają wchodzić w struktury partyjne. Wyrazem opisywanego stanu jest też niższa frekwencja wyborcza niż w przypadku pozostałych grup wyodrębnionych o kryterium wiekowe.

W przypadku drugiej kategorii działalności, czyli aktywności społeczno-obywatelskiej, sytuacja prezentuje się niewiele lepiej. Pod tym względem polskie społeczeństwo generalnie wypada słabo, a uczestnictwo młodych Polaków albo wpisuje się w stan właściwy dla całego społeczeństwa, albo wypada tylko trochę lepiej. Zarówno odsetek młodzieży skupionej w organizacjach i stowarzyszeniach obywatelskich, jak i działającej w charakterze wolontariuszy na rzecz społeczności lokalnych, znacząco nie różni się od średniej dla całego kraju. W przypadku tak kluczowego parametru dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego jak zaufanie mamy nawet do czynienia z wyraźnym odstawaniem młodzieży od reszty *in minus*. Zatem polska młodzież, w społeczeństwie generalnie przejawiającym postawę zobojętnienia wobec partycypacji w strukturach społeczeństwa obywatelskiego, przyjmuje stanowisko tożsame lub jedynie nieco bardziej zaangażowane.

Warto również zauważyć, że podejmowany w artykule problem nakreślony został w sposób skrótowy i może być traktowany jako przyczynek do bardziej kompleksowych badań. W jakim kierunku zatem można rozwijać i pogłębiać ten temat? Dostrzegam kilka możliwości: (1) zawężenie problemu jedynie do jakiejś grupy wchodzącej w obręb zbiorczej kategorii młodzieży, dla przykładu skupienie się na młodzieży akademickiej; (2) podział problemu i skoncentrowanie się jedynie na aktywności politycznej bądź aktywności społeczno-obywatelskiej; (3) zmiana problemu badawczego i skoncentrowanie się na dociekanii przyczyn niskiej aktywności polityczno-obywatelskiej młodych Polaków; (4) rozbudowanie podstawy teoretycznej, na przykład poprzez pełniejsze odwołanie się do koncepcji kapitału społecznego; (5) rozwijanie problemu badawczego w oparciu o badania własne.

Bibliografia

1. Almond G.A., Powell G.B.: Kultura polityczna, [w:] Derczyński W., Jasińska-Kania A., Szacki J. (red.): Elementy teorii socjologicznych. Materiały do dziejów współczesnej socjologii zachodniej. PWN, Warszawa 1975.
2. Badora B.: Zainteresowanie polityką i poglądy polityczne, [w:] Grabowska M., Kalka J. (red.): Młodzież 2013. CBOS, Warszawa 2014.

3. Boguszewski R.: Aktywność Polaków w organizacjach obywatelskich, [w:] Grabowska M. (red.): Społeczeństwo obywatelskie w Polsce A.D. 2012. CBOS, Warszawa 2012.
4. Czapiński J.: Stan społeczeństwa obywatelskiego, [w:] Czapiński J., Panek T. (red.): Diagnoza społeczna 2015. Rada Monitoringu Społecznego, Warszawa 2015.
5. Furedi F.: Gdzie się podzieli wszyscy intelektualiści? Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 2014.
6. Grabowska M.: Społeczeństwo obywatelskie w Polsce A.D. 2012, [w:] Grabowska M. (red.): Społeczeństwo obywatelskie w Polsce A.D. 2012. CBOS, Warszawa 2012.
7. Hipsz N.: Zainteresowanie polityką i deklarowane poglądy polityczne, [w:] Badora B. (red.): Młodzież 2010. CBOS, Warszawa 2011.
8. Hipsz N.: Potencjał społecznikowski i zaangażowanie Polaków w pracę społeczną, [w:] Grabowska M. (red.): Społeczeństwo obywatelskie w Polsce A.D. 2012. CBOS, Warszawa 2012.
9. Kazanecki W.: Zainteresowanie polityką i poglądy polityczne w latach 1989-2015. Deklaracje ludzi młodych na tle ogółu badanych. CBOS, Warszawa 2015.
10. Kwiatkowski M.: Kapitał społeczny, [w:] Zespół redakcyjny (red.): Encyklopedia Socjologii. Oficyna Naukowa, Warszawa 2005.
11. Marciniak E.M.: Socjalizacja polityczna – wprowadzenie teoretyczne, [w:] Jakubowski W., Marciniak E.M., Załęski P. (red.): Socjalizacja polityczna młodego pokolenia Polaków. Raport z badań kompetencji politycznych, mentalności i postaw politycznych warszawskich licealistów. Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Warszawa 2008.
12. Omyła-Rudzka M.: Zaufanie społeczne. CBOS, Warszawa 2016.
13. Szacka B.: Wprowadzenie do socjologii. Oficyna Naukowa, Warszawa 2003.
14. Szacki J.: Wstęp. Powrót idei społeczeństwa obywatelskiego, [w:] Szacki J. (red.): Ani książkę, ani kupiec: obywatel. Idea społeczeństwa obywatelskiego w myśli społecznej. Znak, Kraków 1997.
15. Szafraniec K.: Młodzi 2011. Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Warszawa 2011.
16. Wnuk-Lipiński E.: Socjologia życia publicznego. Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2005.

Abstract

The main aim of the article is to highlight the issue of social and political activism of youth Poles. The paper begins with the short description of the importance of the addressed topic. public engagement of young adults is essential when we consider the condition of the civic society, level of the political culture and the prospects of development of the political system. In the next part reader gets to know about fundamental terminological aspects of analysis.

The definitions of civic society, political culture and political socialization have been mentioned. In the main part of the article all crucial information about civic and political activeness of young Poles have been analyzed. The scrutiny showed lack of civic and political engagement in analyzed age group. From the author's point of view, it may have a huge impact on socio-political awareness of growing up generation.

Keywords: Naik Spółeczny, zaangażowanie polityczne, kultura polityczna, społeczeństwo obywatelskie, polityczna socjalizacja, młodzież, Filozofia, Psychologia i Coaching, etyka, etyka biznesowa, etyka sportu

TRUSTWO JAKO PROBLEM ETYCZNY

Streszczenie: Głównym celem artykułu jest przedstawić problem ubóstwa i głodowego parcia wdrażać. Tytułowa sugestia jest dlatego do nam skierowana, że jest niekompletna. W ramach etyki obywatelskiej wiele koncepcji i poglądów, które mają się z tym wiązać, jest opisywanych i definiowanych. Wskazywane są ich różnice i podobieństwa. Wskazuje się, że w tym kontekście, etyka jest kluczowe zagadnienie, jest użyteczna i wrażliwa na różnice między kulturami. W ramach etyki obywatelskiej wypadać w tym i przedstawić ubóstwo jako problem etyczny.

Keywords: etyka, etyka biznesowa, etyka sportu

POVERTY AS AN ETHICAL ISSUE

Summary: The main purpose of the article is to consider the phenomenon of poverty from the ethical point of view. The authors' intention is to draw attention to the problem and to present solutions. Therefore many concepts of the problem are being presented. They differ in the way they describe the problem or suggest an outlining of the definitional aspects of poverty that is caused by the social inequality (poverty as a problem). Consequently, this article leads to relatively wide analysis of the subject. The author wants to build dialogue and present the subject in accordance with the ethical point of view.

Keywords: etyka, etyka biznesowa, etyka sportu